

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 6 Sayı: 27 Volume: 6 Issue: 27

Yaz 2013 Summer 2013

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KAYSERİ ETNOGRAFYA MÜZESİNDE BULUNAN OSMANLI DÖNEMİ MÜHÜRLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

ASSESSMENT ON OTTOMAN PERIOD SEALS FOUND IN KAYSERİ ETHNOGRAPHY MUSEUM

Şerife TALİ*

Öz

Bu çalışmada Kayseri Etnografya Müzesinde bulunan Osmanlı Dönemine ait mühürler incelenmiştir. Mühür kullanımı, Osmanlı kültüründe ayrı bir geleneği olup manevi bir öneme sahiptir. Osmanlı'da mühürcülük sanatı; hat, hakkâklık, bezeme ve kuyumculuk gibi sanatları içeren çok güçlü ve zor bir daldır. Hakkâklık Osmanlı toplumunda itibarlı bir meslek olarak kabul edilmiştir. Osmanlı mühürleri; resmi (makam ve kurum), şahıs (zât), vakıf ve tılsım mühürleri olarak kullanım amacına göre gruplandırılmaktadır. Altın, gümüş, bronz, pirinç, bakır gibi madenler ve kıymetli taşlar akik, kantaşı, yeşim vb. üzerine kazınan mühürler sülüs, ta'lik, nesih, reyhanî, divanî gibi farklı hatlardaki yazılarla süslenmiştir. Kırılabilen maden üzerindeki küçük alanlara özel bir istif ve belirli bir üslupta ters olarak kazınan mühürler, iyi bir ustalık, sabır ve emek gerektirmektedir. Sabit ya da kırılabilen stilize mühür sapları ve mühürlerin korunması için sedef kakmalı veya gümüş işçiliği ile yapılmış muhafazalar ile işlemeli keseler özel işçilikleri ile sanatın ustalıkla kişiselleştirildiği diğer unsurlardır. Mühürlerin yapımında kullanılan malzeme, malzemeler üzerinde dönemin üslup özellikleri ile şekillenen süsleme Osmanlı kültürünün ve mühürcülük sanatının zarif göstergeleridir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Mühür, Maden, Sanat, Yazı, Süsleme, Hakkâk.

Abstract

In this study, the seals of the Ottoman Period found in Kayseri Ethnography Museum have been studied. The use of the seal has a spiritual importance as a separate tradition of the Ottoman culture. Glyptic art of the Ottoman Empire is very strong and tough branch containing arts such as calligraphy, engraving, ornament and jewelry. Engraving has been recognized as a reputable profession in Ottoman society. Ottoman stamps are grouped according to their intended uses as: official (authorities and institutions), personal (individual), foundational and talisman seals. The seals engraved on mines like gold, silver, bronze, brass, copper, and precious stones like agate, jade and etc. were decorated with inscriptions in different lines like sülüs, Talik, naskh, reyhanî, and divanî. A good skill, patience and effort are required for the seals engraved in reverse by using a sequence and certain style on tiny private areas on fragile mine. For the protection of fixed or stylized seal stems and seals, housings made of pearl embossment or silver craftsmanship and embroidered purses are the other factors which made art masterfully personalized with their special workmanship. The material used in the construction of the seals and the ornament on the materials shaped with stylistic characteristics of the period are the elegant indicators of the Ottoman culture and Glyptic art.

Keywords: Ottoman, Seal, Metal, Art, Inscription, Decoration, Engraves.

*Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü. talisanat@hotmail.com

Farsça lügatlerde görülen mühür kelimesi, Arapçada temhîr ve memhûr (mahtum) tarzında galat olarak kullanılmaktadır. Mührün Arapça mukabili hâtem'dir. Aramice ve Arapça "hatem" kelimesi mühür ve mühürlü yüzük anlamında olup Sanskrit ve Farsçası mühür manasında kullanılmıştır (Uzunçarşılı, 1940:496; Uzunçarşılı, 1959:1). Osmanlıca "Mühr" (Develioğlu, 1998: 714) imza karşılığında olup "Tuğra ve Damga" (Kürkman, 2010:12-15) kelimeleri de mühürle aynı anlamda kullanılan diğer kelimelerdir.

Mühür, Yakındoğu'da Neolitik Çağın ilk tarımcı topluluklarından beri kullanılmaktadır. En erken İÖ. 8.bin yıla tarihlenen taşların üzerine bilinçli bir şekilde kazınmış veya oyularak betimlenmiş şekiller vardır. Bu taşlar ekonomik, sosyal ve ruhsal birçok işlevi olan güçlü objelerdir. Ekonomik işlevi olan baskı mühürler bir topluluk içinde veya dışında paylaşılan malların denetiminde korunmasında ve tanımlanmasında kullanılmıştır. Son Kalkolitik Çağda İÖ. 4 bin 500-3. Bin yıllarında Anadolu'da özellikle Yukarı Fırat Havzasında Değirmen-tepe, Hacinebi, Arslantepe, Hassek Höyük ve Norşuntepe'de yapılan arkeolojik kazılarda mühürlerin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir (Fiandra, 2003:32-34; Erkananl, 1993:1). Bu dönemlere ait erken mühürlerde genellikle mitolojik kahramanlar, kutsal hayvanlar, seromonili motifler en sık işlenen konular arasındadır.

Sümerlerle Etilerin mühür kullandıkları bilinmekle (Uzunçarşılı, 1940: 496; Önal, 2006:52-67) ve Milattan 450 yıl önce yaşamış olan ünlü tarihçi Herodot, ilk mühürlü yüzükleri Babylon kalıntılarına göre Babilliler'in taktığını belirtmektedir. Eski Mısır'da devlet hazinesinin muhtemel hırsızlıklara karşı mühürlendiğini söylemektedir. Mısır Piramitlerindeki örnekler ise mühürlerin çok daha eskilerde de var olduğunu göstermektedir (Özbilgen, 1987:6). Doğu tarihinde en eski mühür Cemşid'e (Herdotos'un Deiokes'ine) aittir. Mühür doğuda olduğu gibi batıda da bilinmekte ve kullanılmakta idi. Eski Yunan, Roma ve Bizans da mühür itibarlı kişilere aittir (Hür, 1994:16-17). İlk öncüler Romalılar olmuş Julia Cesar'ın mührü yüzük şeklinde olup üzerinde Venüs'ün resmi vardır. Anahtar ve kilidi tanımayan eski Avrupa kavimleri muhafaza edecekleri eşyaların üzerine balmumu ile mühür vururlardı. Batı mühürlerinde yazı yerine daha çok resim veya armalar bulunmaktadır (Kuşoğlu, 1983: 32; Kuşoğlu, 2009:7; Kuşoğlu, 1994:23-27).

İslam Uygarlığında mühür bir gelenek şeklinde kullanılmıştır. Hz. Peygamberin (SAV.) sağ elinin yüzük parmağında taşıdığı üstünde "Muhammed(un) Rasûlullah" yazan gümüş bir mührü olduğu bilinmektedir. Çeşitli ülkelerin hükümdarlarını İslamiyet'e davet için gönderdikleri Nâme-i Saâdet'e "Hatem-i Risalet-i" basıyorlardı. Bu mührün içeriği hakkında farklı rivayetler olmakla birlikte bilinen üzerinde Kelime-i Şahadet'in yazılı olmasıdır (Ülker, 1986: 7; Acar, 1996: 94; Kuşoğlu (İA), 1994: 17-18). Mühür devlet hazinesi olarak peygamberin ilk üç halifesine miras olur. Üçüncü halife Hz. Osman mührü bir kuyuya düşürür ve mühür oradan çıkarılamaz. Daha sonra Hz. Osman "Yaradana ve barıştırana inanırım" yazan bir mühür kullanmıştır. Dördüncü Halife Hz. Ali'nin mühründe ise "Hükümlük, gücüne karşı çıkılamayan, her şeye yeten tek Allah'ındır" yazılıdır. Emevi ve Abbasi halifeleri de mühürlerini Allah'ın birliğine ve peygambere olan inançlarını belirten sözler kazıtarak kullanmışlardır (Hammer, 1999: 11-21).

İslam kültüründe isim, resmi soy kütükleri üzerinde yer belirleyen ömür boyu değişmeyen bir simge değildir. Kişiyi bazı özellikleriyle tanıtan, yaşarken yenileyip değişebilen birer bilgiler topluluğudur. Bu yüzden mühürlerde şahsın ismi olmayıp mühürde edebi, dini, felsefi yazılarla kişi tanıtılmıştır. Bazı mühürlerde ise ait olduğu şahsın karakterini, huyunu, mesleğini, mezhebini belirten adeta kişinin simgesi durumundadır (Perk-Berk, 2001: 134-142). İran devlet adamlarına ait olan mühürlerin çeşitlilik ve değişikliğin fazla olmadığı bununla birlikte İsfahan'da önemli örneklerin olduğu görülmektedir (Hammer, 1999: 20-22).

Eski bir sanat dalı olarak mühür oyma veya mühür kazıma Yunanda "Glyptique" sanatıdır. Mühür, bir kuruluşun veya bir kişinin adının veya unvanının tersine kazındığı imza yerine geçen küçük bir alettir. Erken dönemlerde, kil, sıva balmumu gibi işlenebilir malzemeler kullanılarak yapılmıştır (Fiandra 2003: 32). Daha sonra mühürler maden veya kıymetli

taşlardan yapılır bunlar; altın, gümüş, pirinç, bakırdan yapılırken, en makbul olarak, zümrüt, firuze, kantaşı, yıldız taşı, âkik, lâpis, lazuli, nefes, yeşim, ametist, topaz üzerine kazınmıştır. Halk tarafından gündelik işlerde kullanılan mühürlerde daha çok sarı pirinç malzeme tercih edilmiştir (Engin, 1994: 35-37). Mühürler erken dönemde birer ziynet eşyası gibi yüzük şeklinde parmağa takılarak veya boyuna kolye şeklinde asılarak ta kullanılmış ya da özel kese ve kutularda muhafaza edilmiştir.

Türk kültüründe “möhür” adı verilen mühür, damga veya tuğra karşılığı olarak tarih boyunca kullanılmıştır. Büyük Selçuklu ve onun devamında Anadolu Selçuklu Döneminde özellikle maden üzerindeki kalem işçilikleri Osmanlı Döneminde kalem ve hat ustaları özgün sanat eserleri vermiştir. Osmanlı mühürçülüğü ve mühürçüler hakkında ilk bilgileri Evliya Çelebi Seyahatnamesinden öğrenilmektedir (Rado, 1986: 1-4; Ölçer, 1997:1317-1317; Kahraman-Dağlı, 2003: 580). Bunlar üç gruba ayrılmaktadır (Kuşoğlu, 2009: 12-13; Ülker, 1986: 8; Masaracı, 2004: 48; Masaracı, 2005: 24; Perk-Berk, 2001: 141; Perk, 2010: 21; Özbilgen, 1987: 17);

1.si Esnaf-ı Hakkâkân: Pirleri Abdullah Yümnî olup akik-i seylân, piruze taşı hâk ederlerdi.

2.si Esnaf-ı Mühürkünân: Pirleri Hz. Osman olup vüzera mühürlerini hâk ederlerdi ve çok önemli ustalar yetiştirmişlerdir.

3.sü Esnaf-ı Mühürkünân-ı Sim Heykel: Pirleri Hz. Ükkâşe olup gümüş mühür ve tılsım mühürleri kazırlardı.

Mühürlerin Osmanlı sosyal hayatında resmi ve önemli bir yeri vardır. Osmanlı sanatında ise bir dal olarak mühürçülük; hat, hakkâklık ve bezeme sanatını içeren çok güçlü ve zor bir daldır. İyi bir mühürçü öncelikle iyi bir hattat olması sonra hattı aynı özenle ters olarak maden üzerindeki küçük bir alana ustalıklı kazıyabilmesi gerekmektedir Osmanlı tahtına geçen her padişah ilk olarak kendi adına dört adet “mühr-i hümayûn” kazdırır. Osmanlı padişahının taşıdığı mührü “hatem-i şerif” adı verilmiştir, bu dörtgen biçimde, yüzük şeklinde ve zümrüt taşıdır, diğer üç mühür ise altın olup, sadrazam, hasodabaşı ve harem-i hümayûn hazinedârı kadına verilir. Sadrazam bu mühür dışında biri resmi diğeri zâti iki mühür daha taşırdı (Özbilgen, 1987: 9). Osmanlı Padişahlarından Sultan I. Mahmud’un mühürçülük sanatıyla uğraştığı ve kazdığı mühürlerden elde ettiği paraları ise yardım amaçlı dağıttığı bilinmektedir.

Osmanlı mühürleri genel olarak üç gruba ayrılmıştır, bunlar resmi mühürler, şahıs mühürleri ve makam mühürleridir. Bu gruplar kendi içerisinde de alt tiplere ayrılmaktadır (Uzunçarşılı, 1959: 1). Diğer bir grup olarak ise tılsımlar sanat ve bilim olarak önemli bir yer tutmaktadır. Mühürler kullanım amacına ve kullanan şahıslara göre tasnif edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu coğrafyasında mühürlerin kalem olarak İstanbul, Van, Kafkas ve Bosna Kalemi gibi farklı tavrılarda sınıflandırılmaktadır. İstanbul kalemi, kamış kalemle fırçanın ahengindeki tavrın maden üzerine incelikli kalınlıklı olarak aktarılmasıdır. Belirgin özelliklerle ayrımları yapılabilecek olan bu kalemlerden İstanbul mühürçülükte de İslam dünyasının merkezi durumundadır (Kuşoğlu, 2009: 22-29). Osmanlı’da mühürçülük sanatı XVI. yüzyıldan itibaren diğer sanat dalları gibi giderek gelişme göstermiş, XVII. yüzyılın sonlarında en ileri düzeye ulaşmıştır. Sonraki yüzyıllarda mühürçülükte bazı gerilemeler olmuşsa da XIX. yüzyılın ortalarına doğru bu sanat yeniden canlanmış ve önemini korumuştur (Acar, 1996: 96).

Bir sanatçı olarak mühür kazıyan hakkâklar (kalemkârlık), eğitilmiş kimseler olup tezhip, tezyinat ve edebiyat bilmesi gereken en iyi hattatlardan “meşk” almışlar, bir hakkâkın yanında en az yedi yıl çıraklık yapmaları gerekirdi. Hem hakkâk hem hattat olanlara “zü’l-cenâ-heyn” (iki kanatlı) denirdi (Özbilgen, 1987: 17). Madeni mühürler çelik kalemle taş mühürler ise elmas uçlu kalemle zemin oyularak kazılırdı. İki ve üç yüzlü mühürlerin her yüzü farklı amaçlar için kullanılmıştır (Perk-Berk, 2001: 139). Mühürler üzerindeki yazılar, Arap alfabesi ile sülüs, ta’lik, rik’a, kûfi, nesih, reyhani ve divani gibi çeşitli hatla hakkedilmiştir. Ayrıca bu hüsn-ü hatlarla güzel ve özlü sözler kazınarak mühür edebiyatı oluşturulmuştur (Tunç-Yeniterzi, 2013: 2633-2650). Osmanlı mühürlerinde daire, kare, dikdörtgen, köşeleri kesik

kare, oşiv, oktagon, beyzi, bitişik iki baklava, Bektaşî Baltası, arma kalkanı gibi çok farklı tiplerde kullanılmıştır (Özbilgen, 1987: 17). Mühürlerin boyutları en küçük 1.5 cm. ile en büyük 5.5 cm. çapında sahibinin konumuna ve ekonomisine göre değişiklik göstermektedir.

Osmanlı mühürcülük sanatında kırılabilen sert yüzey üzerinde küçük bir alanda Arap harfleriyle özel bir istif ve belirli bir üslupta ters olarak kazınan mühürler, bu sanatın ne kadar zor olduğunu anlatmaktadır. Mühür yapımı ise kısaca, mühür önce bir mengeneyle sıkıştırılır, üzeri tesviye edilir. Üstübeçle silindikten sonra kazılacak isim, sağdan sola ters olarak, kurşun kalemle çizilirdi. Sonra çelik bir uçla, yazı sâbit hâle getirilir ve dört köşe çelik kalemle yazı mühüre hakk edilir ve nihâyet mühür tekrar tesfiye edilerek iş biterdi. Tipografik olarak çok özel örneklerin bulunduğu bu eserler üzerine rûmî ve hatayî'ler ya da batılı üslupta stilize bitkisel süslemelerle bezenmiştir. Mührün tablasına lale, gül, karanfil gibi çiçek motiflerinin dışında kişiye özgü bazı sembollerde işlenmiştir. Mühürlerde stilize edilmiş yazı üslubu ile süsler yapılarak kalp, çiçek, yemiş biçiminde de kazanmış bazı örneklerde ise "müsenna" denilen doğru ve ters yönde bir eksene göre simetrik yazılar yazılmış böylece "veche"ler (insan yüzleri) oluşturulmuştur (Özbilgen, 1987: 17). Üzerindeki istif açısından estetik olan mühürler, arka kısımda baş ve işaret parmakları ile tutulacak şekilde incelikle işlenmiş süslü sapları vardır. Sabit ya da kırılabilen mühür sapları da stilize bitki motifleri ile özel bir işçilikle kişilerin meslek ve meşreplerini yansıtabak biçimde şekillenmiştir. Mühürlerin saklandığı keseler de kişiye göre ya sedef kakmalı veya gümüş kutularda ya da işlemeli keseler içine koyarak muhafaza etmişlerdir.

Tılsımların taş üzerine ta İS.1-2. yy. başlayarak büyük bir yaygınlık kazandığı bilinmektedir (Bohak, 2003: 8-15). Osmanlı mühürleri içerisinde tılsımlarda önemli bir yere sahiptir. Tılsımlar, yapım teknikleri, tipleri, yazıların ters kazılması kullanım şekilleri itibariyle mühür, üzerindeki yazı ve şekiller ile tılsım özellikleri taşımaktadır. Mühür esnafı içerisinde Esnaf-ı Mühürkünân-ı Sim Heykel grubu bu tür önemli tılsımları şifa amaçlı mühür biçiminde kazırlardı. Bu tip mühürlerin üzerinde farklı istek ve beklentiler için çeşitli dualar bununla birlikte sayı ve harflerden oluşan vefkler (Çiftçi, 2011: 74-76), Beduh, altı kollu yıldız (mühr-ü Süleyman), Eshab-ı Kehf isimleri ile tılsım amaçlı şekiller işlenmiştir. İlm-i sihr, skolastik ilm-i tıb, ilm-i simya (alchimie), ilm-i ahkam-ı nücüm (astrologie), ilm-i esami, ilm-i zayırçe, ilm-i vefk gibi bilimlerini içermektedir (Özbilgen, 1987: 16). Özel işçiliklerine karşın tılsım mühürler birbirine benzer olarak üretilmiş üzerinde şifreleri barındıran gizemli eserlerdir. Bir çeşit muska niteliğindeki bu mühürler, mürekkeplenip kâğıda basılarak kullanılmıştır. Tılsımlarda dini felsefe çerçevesi içerisinde resim olmaksızın dua ve ayetlerle tılsımlı işaretlerle kazanmıştır (Perk, 2003: 132-135; Berk, 2003: 132-135).

Katalog No: 1

Müze Envanter No: 1595/ Foto No: 1

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.6 cm. / Yükseklik: 2.7 mm. / Ağırlık: 1.4 gr.

Malzeme: Akik Taşı / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formdaki sabit saplı mührün üzerine serbest olarak "(el)hakim Evvel Halil Mısır" ibaresi hakkedilmiştir. Akik mühür tablanın zemininde ortadan sipiral yaparak çıkan bir dal motifi yerleştirilmiş ve dalın üzeri stilize yapraklar ve çiçeklerle bezenmiştir.

Katalog No: 2

Müze Envanter No: 1596/ Foto No: 2

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.1 cm. / Yükseklik: 2.9 mm. / Ağırlık: 8.2 gr.

Malzeme: Bronz-Akik Taşı / Geliş Tipi: İkramiye

Tanım: Elips formdaki sabit saplı şahıs mührünün üzerine serbest olarak " ...Hüseyin Murad 1229 (1813)" ibaresi hakkedilmiştir. Üst kısımda yüzük şeklinde geçirilen akik mührün

tablası üzerinde altı kollu iki yıldız işlenmiştir. Mühürün sap kısmı, altta bitkisel motifler içerisinden volutler yaparak çıkan üstte lale şeklinde birleşen stilize bir sapla tamamlanmıştır. Ortası dikey şeritlerle kesilen sapın üstüne tek ip deliği yerleştirilmiştir.

Katalog No: 3

Müze Envanter No: 1622 / Foto No: 3

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.4x1.5 cm. / Yükseklik: 4 mm./ Ağırlık: 1.9 gr.

Malzeme: Kan taşı / Geliş Tipi: İkramiye

Tanım: Kare formun köşelerinin kesilmesi ile oluşan sekizgen şekilli kantaşı mührün tablası üzerine "El Hac Hüseyin Bin Osman 1(2)25 (1810)" ibaresi hakkedilmiştir. Bir yüzük kaşı olduğu anlaşılan mühür sadedir.

Katalog No: 4

Müze Envanter No: 4363 / Foto No: 4

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü/ Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.6 cm. / Uzunluk: 5 mm./ Ağırlık: 2.6 gr.

Malzeme: Bronz-Akik Taşı / Geliş Tipi: Satın alma

Tanım: Kare formun köşelerinin kesilmesi ile oluşan sekizgen şekilli akik mühür üzerine "...?veralı Murad Ahmed" ibaresi hakkedilmiştir. Etrafı iki silme ile sınırlanan mühür dıştan bronz bir çerçeve içine oturtulmuş ve yüzeyi altı kollu yıldız ve stilize yaprak motifleri ile hareketlendirilmiştir.

Katalog No: 5

Müze Envanter No: 5887 / Foto No:5

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Sülüs

Çap: 2.8 cm. / Yükseklik: 3 mm./ Ağırlık: 12.9 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Satın alma

Tanım: Daire formundaki sabit saplı tek yüzlü resmi makam mührünün etrafında "Der Saadet-i Süvari Mekteb-i Sultani" ile daire içine alınan orta kısmına "Müdüriyeti 330 (1911)" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün yassı tutamağı, sade olup tek ip deliklidir.

Katalog No: 6

Müze Envanter No: 6016 / Foto No:6

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Sülüs

Çap: 2.3 cm. / Yükseklik: 2.5 mm./ Ağırlık: 10.0 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Satın alma

Tanım: Daire formundaki sabit saplı tek yüzlü resmi makam mührünün yüzeyi yatay olarak iki bölüme ayrılmış ve orta kısma ayyıldız ve 340-343(1921-1924) tarih ibareleri yerleştirilmiştir. Mührün üst kısmına "Kemerek" alt kısma ise "Nüfuz Müdürlüğü" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün üç ip delikli sapı gövdeyle birlikte dökülmüş ve stilize ağaç şeklindedir.

Katalog No: 7

Müze Envanter No: 6017 / Foto No:7

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Sülüs

Uzunluk: 4.8 cm. / Yükseklik: 5.5 mm./ Ağırlık: 23.2 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Satın alma

Tanım: Yatay dikdörtgen formdaki mühür ortada taşırılan kısımlarla "t" şeklinde değerlendirilmiş ve yüzeyinde "Türkiye Cumhuriyeti Gemerek Erkek Mektebi Baş Muallimliğine Aiddir" ibaresi hakkedilmiştir. Harekelerle hareketlendirilen mührün sap kısmı sade yukarı doğru incelmektedir.

Katalog No: 8

Müze Envanter No: 6269/ Foto No: 8

Tipi: Resmi Kurum Mührü / Yazı Tipi: Sülüs

Çap: 2.8x5.4 cm. / Yükseklik: 4.7 mm./ Ağırlık: 86.6 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Satın alma

Tanım: Köşeleri ovalleştirilen beyzi formdaki mühürün alt ve orta kısmına "Kayseri Dava Vekilleri Cemiyeti 1331(1912)" ibaresi hakkedilmiştir. Mühürün üst kısmında el sıkışan tasvir başarısız bir şekilde işlenmiştir. Mühürün sap kısmı sade ve yukarı doğru incelmektedir.

Katalog No: 9

Müze Envanter No: 6270/ Foto No: 9

Tipi: Tılsım Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 5.6x6.5 cm. / Yükseklik: 2.7 mm./ Ağırlık: 71.5 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Satın alma

Tanım: Elips formdaki tılsım mührü dik konumlandırılarak üst ve yan kısımları dökümlü perdelerle derinlik havası verecek şekilde sınırlanmıştır. Mührün ortasına üzeri ve yanları bitkisel motiflerle bezenen dikdörtgen şekilli bir masa yerleştirilmiştir. Masanın üzerine oturtulmuş şekilde etrafı silmelerle çerçevelenen kısma üç bölüm halinde "Besmele Bakara Suresi 255. Ayeti yani Ayetel Kürsi¹ ile son satırda Enbiya Suresi 107. Ayeti "Ve mâ erselnâke illâ rahmeten lil âlemîn²" kazınırken, dört köşede ise Ebu Bekir-Ömer-Osman-Ali" ibaresi hakkedilmiştir. Masanın önünde içinden iki yana çıkan yaprak ve çiçeklerle bezenen bir sepet yerleştirilmiştir. Sepetin ortasına kenger yaprakları ile çerçevelenen "1266 (1849)" tarih ibaresi kazılmıştır. Mühür en dışta yandaki boşlukları dolduran stilize yapraklar ve aralarda karanfillerle çelenk havasındaki kompozisyonla tamamlanmıştır.

Katalog No: 10

Müze Envanter No: 6423/ Foto No:10

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.9 cm. / Yükseklik: 3.6 mm./ Ağırlık: 16.3 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Satın alma

Tanım: Üç yüzlü döner tablalı şahıs mührünün tüm yüzleri kazınmıştır. Mühürün üç yüzünde sıra ile "Cevdet 324-Cevdet Ömer 324-Cevdet Hüseyin 324 (1906)" ibaresi hakkedilmiştir. Tabla kısmında sade olan mührün sapı oldukça santkârâne ve ucunda köstek halkası mevcuttur. Sapın ortası açık olup üzeri çiçeklerle süslenen bir çelenk motifi şeklinde düzenlenmiş ve çiçekler üzerinden yana çıkan volütlerle sap kısmı tamamlanmıştır.

Katalog No: 11

Müze Envanter No: 6434/ Foto No:11

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2x6.2 cm. / Yükseklik: 2.4 mm./ Ağırlık: 19.3 gr.

Malzeme: Gümüş /Geliş Tipi: Satın alma

Tanım: Üç yüzlü döner tablalı şahıs mührünün tüm yüzleri kazınmıştır. Mühürün üç yüzünde sıra ile "Hasan Basri 33-Hacı Hasan bin Hüseyin 133-Hacı Hasan bin Hüseyin 133 (1914)" ibaresi hakkedilmiştir. Tabla kısmında sade olan mührün sapı delik işi tekniğinde üçgen şekilde değerlendirilmiştir. Mühürün köstek kısmı da delik işi ile süslenmiş uç kısmına stilize yaprak motifi iliştilmiş ve hakkak imzası ile tamamlanmıştır.

Katalog No: 12

Müze Envanter No: 71/146-17/ Foto No:12

Tipi: ?Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

¹ Ayetin "Velâ Yühytune Bişey'in Min Ilmihi" kısmı eksik yazılmıştır.

² Ayetin Anlamı: "Ey Muhammed! Seni Ancak Âlemlere Rahmet Olarak Gönderdik".

Çap: 2.5 cm. / Yükseklik: 3 mm. / Ağırlık: 14.5 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın alma

Tanım: Daire formundaki sabit tablalı tek yüzlü mühürün yüzeyine serbest olarak "Mehmed Hayri Mahmud Ahmed ...?" ibaresi hakkedilmiştir. Mühürün boş kalan yerlerine yıldız ve yaprak motifleri işlenmiştir. Mührün üç ip delikli sapı gövdeyle birlikte dökülmüş ve stilize ağaç şeklindedir.

Katalog No: 13

Müze Envanter No: 72/86-1 / Foto No:13

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2.4 cm. / Yükseklik: 2.5 mm. / Ağırlık: 6.1 gr.

Malzeme: Gümüş-Kan taşı / Geliş Tipi: ikramiye ile

Tanım: Üç yüzlü döner tablalı şahıs mührünün tüm yüzleri kazınmıştır. Kantaşı mühürün üç yüzünde sıra ile "Hasan 29-Abdi Hasan 29-Beduh" ibaresi hakkedilmiştir. Mühürün tablaları yazı dışında kalan küçük boşluklar stilize çiçek yaprak ve karanfillerle bezenmiştir. Mühürün tek ip delikli sapı üç bölüm halinde üstte doğru daralarak sade bir şekilde biçimlenmiştir.

Katalog No:14

Müze Envanter No: 73/675 / Foto No:14

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Osmanlıca (Sülüs)-Latince ve Ermenice

Çap: 4.1 cm. / Yükseklik: 5 mm. / Ağırlık: 65.7 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Satın alma

Tanım: Üçgen formu mühür üç ayrı dilde kazınmış bir gayrimüslim Osmanlı şahıs mührüdür. Üçgen mühürün etrafı ve ortasına yerleştirilen ve boş bırakılan üçgenin etrafı silmelerle çerçevelenmiş ve üçgenin köşelerine beş kollu yıldızlar ve kollarına üç farklı dilde "Sarkis Keshisyan" ibaresi hakkedilmiştir.

Katalog No: 15

Müze Envanter No: 74/124 / Foto No:15

Tipi: Resmi Mühür / Yazı Tipi: Sülüs

Çap: 4.8x3.8 cm. / Yükseklik: 3.8 mm. / Ağırlık: 36.9 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Sabit tablalı tek yüzlü resmi mühür iki ucu sivri elips formda ele alınmıştır. Mührün etrafı silmelerle çerçevelenmiş ve içteki silme, mührün orta kısmında dalgalı bir hatla devam ettirilerek alan ikiye bölünmüştür. Üst tarafı boş bırakılan mührün alt kısmı iki satır halinde "Abdi Ahmed Ser Lağımçıyan Dergah-ı Ali³ Sene 1228 (1813)" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün zemininde stilize yaprak ve çiçek motifleri ile boşluklar doldurulurken, tablanın sol tarafında ufak harflerin arasına sıkıştırılan "Hakkı" isimli sanatkarın imzası görülmektedir. Mührün sap kısmı karşılıklı yerleştirilen "C" lerin üstte sivri kemerle birbirine bağlandığı zarif bir şekilde tamamlanmıştır.

Katalog No: 16

Müze Envanter No: 74/125 / Foto No: 16

Tipi: Şahıs (Zât) ve Tılsım Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2.1 cm. / Yükseklik: 3.5 mm. / Ağırlık: 10.8 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Üç yüzlü döner tablalı şahıs mührünün tüm yüzleri kazınmıştır. İlk yüzde bir şahıs ismi "Safi Ahmed (1)311(1893)", diğer yüzde 9 kareye bölünen ebced hesabıyla "Beduh" a karşılık gelen toplamları her taraftan 15'e veren sayı vefki "4-9-2-3-0-7-8-1-6", üçüncü yüzünde

³ Anlamı: "Kulu Ahmed Dergah-ı Ali Lağımçıyan Başı"

ise ortada Mühr-i Süleyman motifinin kollarının uzatılması ile oluşturulan tablonun iç kısmı silikken kenarlarda Eshab-ı Kehf isimleri; Yemliha-Makselinâ-Mernûş-Debernûş-Şazenuş-Kefeştatayyuş-Kıtmir kazınmıştır. Mührün sap kısmı stilize edilmiş dörtlü bir gonca şeklinde tasarlanmış ve tek ip deliklidir.

Katalog No: 17

Müze Envanter No: 74/508/ Foto No:17

Tipi: / Yazı Tipi: Talik

Uzunluk: 4.5 cm. / Yükseklik: 3.6 mm./ Ağırlık: 16.3 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Depodan

Tanım: Dikdörtgen formdaki mührün yüzeyine tek satır halinde "Bu ülema-ı saadet-i âlim daim o olsun ?" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün sap kısmı karşılıklı yerleştirilen "C" lerin üstte uçgen bir kemerle birbirine bağlanması ile tamamlanmıştır.

Katalog No: 18

Müze Envanter No: 74/520/ Foto No:18

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Rumca

Çap: 2 cm. / Yükseklik: 2.9 mm./ Ağırlık: 8.5 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Hediye ile

Tanım: Daire formundaki sabit saplı tek yüzlü şahıs mührünün tablasına dört satır halinde serbest olarak "...? 1913" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün üç ip delikli sapı gövdeyle birlikte dökülmüş ve stilize ağaç şeklindedir. Sapın uç kısmı kırılmıştır.

Katalog No: 19

Müze Envanter No: 74/1113/ Foto No:19

Tipi: Tılsım Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2.5 cm. / Yükseklik: 2 mm./ Ağırlık: 2.1 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Daire formundaki tek yüzlü tılsım mührünün etrafı bir silme ile sınırlanmış ve ortasında kare içinde aynı sayılardan oluşan 9 bölümlü bir vefk kazınmıştır. Ebcet hesabı ile "Beduh" a karşılık gelen "222-999-444/777-555-333/666-111-888"=15 tüm karelerin toplamı her yönden aynı sayıyı vermektedir. Karenin uzatılan kolları ile oluşan çerçeve dışında kalan kenarlardan birinde beş kollu yıldız ile şifre şeklindeki harf ve sayılardan oluşan erkam-ı ve huruf-ı mukatta işlenirken diğer üç kenarda ise Eshab-ı Kehf isimleri kazınmıştır.

Katalog No: 20

Müze Envanter No: 74/1118/ Foto No: 20

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Sülüs

Çap: 2.7 cm. / Yükseklik: 2.3 mm./ Ağırlık: 12.5 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Daire formundaki sabit tablalı tek yüzlü resmi makam mührünün yüzeyine dört satır halinde serbest olarak güzel bir istifile "Divriği Fukara-yı? Server Cemiyeti 1332 (1913)" ibaresi kazınmıştır. Mührün tutamağı yassı olup tek ip deliği kalmış ve uç kısmı kırılmıştır.

Katalog No: 21

Müze Envanter No: 75/18/ Foto No:21

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Talik

Çap: 2 cm. / Yükseklik: 3.4 mm./ Ağırlık: 8.6 gr.

Malzeme: Gümüş / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Üç yüzlü döner tablalı şahıs mührünün tüm yüzleri kazınmıştır. İlk yüzde "Zinnet (1)332 (1913)" kazınmıştır. Mührün diğer yüzünde (Mustafa ?) son yüzde ise bazı harfler belli olmakla birlikte tam okunamayacak kadar silinmiştir. Mührün tablalarında kalan boşluklar yapraklı dal motifleri ile doldurulmuştur. Mührün sap kısmı stilize sade bir tutamakla sonlanmıştır.

Katalog No: 22

Müze Envanter No: 75/20/ Foto No:22

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Talik

Çap: 0.9 cm. / Yükseklik: 2.4 mm./ Ağırlık: 3.8 gr.

Malzeme: Gümüş / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formundaki sabit tablalı şahıs mührü üzerine sahibinin ismi ve tarih ibaresi "Hüseyin (1)929 (1929)" kazınmıştır. Üst kısımda stilize bir dal motifi bulunan mührün sapı ortada bir tomurcuk ve etrafına iki kademeli kalp şeklinde yerleştirilen volütlerle tamamlanmıştır. Stilize bitkisel sap kısmı üstte bağlanmış havasında ve tek ip deliklidir.

Katalog No: 23

Müze Envanter No: 75/115/ Foto No: 23

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Talik-Sülüs

Çap: 2 cm./ Yükseklik: 3.4 mm./ Ağırlık: 11.5 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Üç yüzlü döner tablalı şahıs mührünün tüm yüzleri kazınmıştır. İlk yüzde üsluplaştırılarak imza şeklinde zemin kazılarak yazı kabartma olarak sülüs hatla "Cezmi", ikinci yüzde yine "Cezmi (1)340 (1921)" son yüzde ise talik hatla "Şemseddin Bin Cezmi Server (1)340 (1921)" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün sap kısmı stilize bitkisel şekilde Ka.No:22'ye benzer şekilde ele alınmıştır.

Katalog No: 24

Müze Envanter No: 75/212/ Foto No:24

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Celi Divani

Çap: 1.9 cm. / Yükseklik: 3.4 mm./ Ağırlık: 10.02 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Üç yüzlü döner tablalı şahıs mührünün tüm yüzleri kazınmıştır. İlk yüzde "Mustafa Saffet 311" diğer yüz iki bölüm halinde olup üstte yazı kabartma altta ise kazıma tekniğinde "Mustafa (1)311 (1893)-Saffet (1)311 (1893)" ve son yüzde ise tüm tablayı dolduracak şekilde "Mustafa Saffet bin A(sar)? 1311 (1893)" ibareleri hakkedilmiştir. Bu yüzde ayrıca ufacık harflerle "Hakkı" olarak hakkak imzası yer almaktadır. Mührün sap kısmı volütlerin birleşmesinden oluşan stilize bir lale şeklinde tamamlanmıştır.

Katalog No: 25

Müze Envanter No: 75/213/ Foto No:25

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ermenice

Çap: 1.2 cm. / Yükseklik: 2.6 mm./ Ağırlık: 6.2 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Kare formun köşelerinin kesilmesi ile oluşan sekizgen şekilli sabit tablalı şahıs mührünün yüzüne düz satırlar halinde "..?" ibaresi hakkedilmiştir. Etrafı silmelerle sınırlanan mührün zemininde boş kalan kısımlar küçük stilize lale, karanfil ve yapraklar kazınmıştır.

Katalog No: 26

Müze Envanter No: 75/413/ Foto No:26

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.8 cm. / Yükseklik: 5.2 mm./ Ağırlık: 2.8 gr.

Malzeme: Kantaşı / Geliş Tipi:

Tanım: Elips formdaki şahıs mührünün üzerinde serbest olarak "Haza İsmail Esseyid Bin Hüseyin" ibaresi hakkedilmiştir. Kantaşı mührün zemini orta kısımdan spirale yaparak çıkan bir dal motifi yerleştirilmiş ve dalın üzeri stilize yaprak ve çiçeklerle bezenmiştir.

Katalog No: 27

Müze Envanter No: 75/424/ Foto No: 27

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.8x1.4 cm. / Yükseklik: 2.6 mm./ Ağırlık: 8.4 gr.

Malzeme: Gümüş-Akik / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Mühür yüzüğün elips şeklindeki akik kaşında iki satır halinde "...?ralı Süleyman" ibaresi hakkedilmiştir. Yüzüğün üzerine açılan yuvaya yerleştirilen akik mühürün metalinde baklava motifleri işlenmiştir.

Katalog No: 28

Müze Envanter No: 75/517/ Foto No: 28

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Sülüs

Çap: 2.9 cm. / Yükseklik: 3.5 mm./ Ağırlık: 16.1 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü kırma saplı resmi kurum mühürünün merkezine yuvarlak bir çerçeve içerisinde "Kayseri Belediyesi" bu çerçevenin etrafında kalan ve iki bölüme ayrılan alana ise "Tahsil ve İcra Memurluğu (1)340 (1921)" ibareleri hakkedilmiştir. Zeminde çok küçük olarak "Fehmi" isimli hakkak imzası bulunurken, mühürün sapı yukarı doğru daralan stilize çam ağacına benzer şekilde tasarlanmıştır. Tek ip delikli tutamağı gövdeye tutturulmuştur.

Katalog No: 29

Müze Envanter No: 75/518/ Foto No: 29

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Sülüs

Çap: 2.7 cm. / Yükseklik: 3.9 mm./ Ağırlık: 17.7 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü kırma saplı resmi makam mühürünün ortasında ay-yıldız işlenirken etrafına ise "Türkiye Cumhuriyeti Kayseri Belediyesi Evlenme Memurluğu 1926-1339" ibaresi hakkedilmiştir. Dış ve orta kısımda silmelerle çerçevelenen mühürün sapı stilize çam ağacına şekilde olup tek ip delikli sapı gövdeye tutturulmuştur.

Katalog No: 30

Müze Envanter No: 75/922/ Foto No: 30

Tipi: Resmi Kurum Mührü / Yazı Tipi: Sülüs

Çap: 2.1 cm. / Yükseklik: 3.1 mm./ Ağırlık:15.6 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Hediye ile

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı resmi makam mühürünün yüzeyinde serbest olarak "Kayseri İbtida-i Mahkemesi (Zinan-ı) Evlası (1)314 (1896)" ibaresi kazanmıştır. Sağ alt kısımda ise "Fehmi" isimli hakkakın çok küçük olarak imzası bulunmaktadır. Yazı dışında herhangi bir bezemesi olmayan mühürün sapında bazı tahrifatlar vardır.

Katalog No: 31

Müze Envanter No: 76/418/ Foto No:31

Tipi: Resmi Kurum Mührü / Yazı Tipi: Sülüs

Çap: 2.7 cm. / Yükseklik: 3.5 mm./ Ağırlık: 18.7 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı resmi kurum mühürünün üzerine altı satır halinde serbest olarak "İncesu Kazası Ağnam ve Aşar Toprak Serkatibi (1)301 (1881)" ibaresi kazanmıştır. Mühürün sapı stilize ağaç şeklinde gövdeyle birlikte dökülmüştür.

Katalog No: 32

Müze Envanter No: 77/427/ Foto No:32

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Celi Divani

Çap: 1.6 cm. / Yükseklik: 3.5 mm./ Ağırlık: 5.4 gr.

Malzeme: Piring / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Daire formdaki tek yüzöl kırma saplı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak "Hafız (Cabir) 39" ismi ve tarih ibaresi hakkedilmiştir. Mühürde yazı dışında herhangi bir bezeme yoktur. Sapı yuvarlak çiçek şeklinde tasarlanmış ve gövdeye tutturulmuş.

Katalog No: 33

Müze Envanter No: 77/506/ Foto No: 33

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2.3 cm. / Yükseklik: 2.6 mm. / Ağırlık: 7.8 gr.

Malzeme: Gümüş-Akik / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formdaki mühür yüzüğün akik kaşında iki satır halinde "Asım Bin Süleyman" ibaresi hakkedilmiştir. Yüzüğün üzerine açılan yuvaya yerleştirilen akik mühürün zemini kıvrık dallar, stilize yaprak ve çiçeklerle bezenmiştir.

Katalog No: 34

Müze Envanter No: 77/703/ Foto No: 34

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2.1x1.9 cm. / Yükseklik: 2.4 mm. / Ağırlık: 7.9 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formdaki tek yüzöl sabit tablalı makam mührünün yüzeyinde serbest olarak "Kar'ye-i ..Muhtar-ı Evveldir Hüseyin 1231 (1815)" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün zemininde kalan boşluklar ufak stilize bitki motifleri ile doldurulmuştur. Mührün üç ip delikli sapı stilize ağaç şeklinde ve gövdeyle birlikte dökülmüştür.

Katalog No: 35

Müze Envanter No: 77/710/ Foto No:35

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2.1x1.9 cm. / Yükseklik: 3 mm. / Ağırlık: 10.2 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formdaki tek yüzöl sabit tablalı makam mührünün yüzeyinde serbest olarak "Kar'ye-i Hunat İmamıdır 1266 (1849)" ibaresi hakkedilmiştir. Sade mühürün üç ip delikli sapı stilize ağaç şeklinde ve gövdeyle birlikte dökülmüştür.

Katalog No: 36

Müze Envanter No: 77/714/ Foto No:36

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.9x2 cm. / Yükseklik: 2.4 mm. / Ağırlık: 6.2 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formdaki tek yüzöl sabit tablalı makam mührünün yüzeyinde serbest olarak "Kar'ye-i Sakaltutan İmamdır (1)333/(1914)" ibaresi hakkedilmiştir. Sade mühürün üç ip delikli sapı stilize ağaç şeklinde ve gövdeyle birlikte dökülmüştür.

Katalog No: 37

Müze Envanter No: 77/715/ Foto No: 37

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2.0x1.9 cm. / Yükseklik: 2.5 mm. / Ağırlık: 10.8 gr.

Malzeme: Bakır / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formdaki tek yüzöl sabit tablalı resmi makam mührünün yüzeyinde serbest olarak "Karye-i Çoraklı Muhtar-ı Evveldir (1)258 (1842)" ibaresi hakkedilmiştir. Sade mühürün üç ip delikli sapı stilize ağaç şeklinde ve gövdeyle birlikte dökülmüştür.

Katalog No: 38

Müze Envanter No: 77/720/ Foto No: 38

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2.0x19.7 cm. / Yükseklik: 2.5 mm./ Ağırlık: 8.8 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formdaki tek yüzlü sabit tablalı makam mührünün yüzeyinde serbest olarak "Kar'ye-i Sakaltutan Muhtar-ı Evvel (1)306 (1888)" ibaresi hakkedilmiştir. Sade mührün üç ip delikli sapı stilize ağaç şeklinde ve gövdeyle birlikte dökülmüştür.

Katalog No: 39

Müze Envanter No: 77/726/ Foto No: 39

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.9x2.0 cm. / Yükseklik: 2.2 mm./ Ağırlık: 11.7 gr.

Malzeme: Bakır / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formdaki tek yüzlü sabit tablalı makam mührünün yüzeyinde serbest olarak "Kar'ye-i Muhtar-ı Evveldir Şeyh Burak?" (tarihsiz) ibaresi hakkedilmiştir. Sade mührün üç ip delikli sapı stilize ağaç şeklinde ve gövdeyle birlikte dökülmüştür.

Katalog No: 40

Müze Envanter No: 77/729/ Foto No: 40

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2.2x2.6 cm. / Yükseklik: 3 mm./ Ağırlık: 9.2 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formdaki tek yüzlü sabit tablalı makam mührünün yüzeyinde serbest olarak talik hatla "Kar'ye-i Sosun İmamıdır 1325 (1907)" ibaresi hakkedilmiştir. Sade mührün üç ip delikli sapı stilize ağaç şeklinde ve gövdeyle birlikte dökülmüştür.

Katalog No: 41

Müze Envanter No: 77/732/ Foto No: 41

Tipi: Resmi Makam Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.9x2.1 cm. / Yükseklik: 2.8 mm / Ağırlık: 9.0 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Daire formundaki tek yüzlü sabit saplı makam mührünün yüzeyinde serbest olarak talik hatla "Kar'ye-i Mardin? Muhtar-ı Evveldir 1322 (1904)" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün sağ alt kısımda "Hakkı" olarak hakkakın imzası bulunurken sol kısımda ise küçük bir dal motifi işlenmiştir. Mührün üç ip delikli sapı stilize ağaç şeklinde ve gövdeyle birlikte dökülmüştür.

Katalog No: 42

Müze Envanter No: 78/90/ Foto No: 42

Tipi: Tılsım Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 5 cm. / Yükseklik: 3.1 mm./ Ağırlık: 71.5 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mührün etrafı bir silme ile çerçevelenmiş ve yüzeyine dokuz satır halinde Sekine Duası olarak bilinen "Besmele, ikinci satırda Allahu ..ba'de..., üçüncü satırda erkam ve huruf-ı mukatta, dördüncü satırdalâ Allahu La ilâhe illâ hû, rabbul arşil kerîm.sekene eyyühel vaciu lillezi (ezine) sekene ila ..fezallin la vela ala sihr, son üç satırda En'am Suresi 13. Ayeti⁴ "Ve lehu mâ sekene fîl leyli ven nehâri ve huves semîul alim" hakkedilmiştir. Mührün sapı gövdeyle birlikte dökülmüş ve sabittir.

Katalog No: 43

Müze Envanter No: 84/382/ Foto No: 43

Tipi: Tılsım Mührü / Yazı Tipi: Talik

⁴ Ayetin Anlamı: "Gece ve Gündüzde Barınan Her Şey O'nundur. O Hakkıyla İşitendir, Hakkıyla Bilendir."

Çap: 5 cm. / Yükseklik: 3 mm./ Ağırlık: 70.1 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Hibe ile

Tanım: Daire formundaki tılsım mührünün etrafı bir bordürle çerçevelenmiş ve içerisi küçük yuvarlak oyuklarla doldurulmuştur. Mührün yüzeyine düz silmelerle yedi satır halinde Besmele ile başlayan İsm-i Azam Duası "Allâhümme innî es'elüke bi enneke entallâhü lâ ilâhe illâ entel vahidul ehadul ferdus samedullezi lem yelid ve lem yuled velem yekun lehû kufuven ehad elhamdu lilahillezi lem yezul..vellezi Bismillah 12 Ahrac 28 (1228/1813)" hakkedilmiştir. Sapı demir olup dövme tekniği ile imal edilerek döküm gövdeye kurşunla sabitlenmiştir. Sapının uç kısmı kırılmıştır.

Katalog No: 44

Müze Envanter No: 87/477 Foto No: 44

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.3 cm. / Yükseklik: 2.7 mm./ Ağırlık: 3.5 gr.

Malzeme: Gümüş-Akik / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formdaki mühür yüzüğün akik kaşında iki satır halinde "Abdi Hayri" ibaresi hakkedilmiştir. Yüzüğün üzerine açılan yuvaya yerleştirilen akik mühürün iç kısmı küçük dallar ve stilize yapraklarla hareketlendirilmiştir.

Katalog No: 45

Müze Envanter No: 88/80/ / Foto No: 45

Tipi: Tılsım Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2.9 cm. / Yükseklik: 1.2 mm./ Ağırlık: 12.5 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Müsadere ile

Tanım: Daire formdaki sabit tablalı tek yüzlü tılsım mührünün ortasında kare bir çerçeve oluşturulmuş ve bunun dış kenarlarına büyükten küçüğe doğru azalan sayılardan oluşan erkam-ı mukatta "8-7-6-5-4-3-2-1" değiştirilerek kazanmıştır. Kare çerçevenin iç kısmı altta "V" şeklinde tekrar bölünerek köşeler ikili sayılarla iç köşelerde ise altı kollu yıldız ve şifre niteliğindeki motifle dolgulanmıştır. Mührün asıl merkezinde ise huruf-ı mukatta "(Elif Lam Mim) ve Arz" ibaresi ile yatay ve dikey çizgiler yerleştirilmiştir. Mührün sapı gövdeyle birlikte dökülmüş ve sabittir.

Katalog No: 46

Müze Envanter No: 88/84/ Foto No: 46

Tipi: ?/ Yazı Tipi: ?

Çap: 2.2 cm. / Yükseklik: 2.3 mm./ Ağırlık: 12.2 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Müsadere ile

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit saplı mührün üzerinde stilize edilerek "A. H⁵ ve V" harflerinin iç içe geçirilerek bir arma şeklinde kabartma olarak hakkedilmiştir. Bu mühür tam olarak tanımlanamamıştır.

Katalog No: 47

Müze Envanter No: 89/74 Foto No: 47

Tipi: Tılsım Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 8.5 cm. / Yükseklik: 5 mm./ Ağırlık: 90.1 gr.

Malzeme: Bronz / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Daire formdaki sabit tablalı tek yüzlü tılsım mührünün etrafı bir bordürle çerçevelenmiş ve içerisi birbirini takip eden zikzaklarla hareketlendirilmiştir. Mührün yüzeyine çift hatla oluşturulan Mühr-i Süleyman motifi yerleştirilmiştir. 6 kollu yıldızın içerisinde "Allahümme ..ve hasede beni ...elhamdü..? dış kollarının içerisinde Huruf-ı mukatta ve çizgisel

⁵ A.H. harfleri Uzunçarşılı tarafından (1959) tarihli yayınında, bir marka olarak değerlendirilmiştir.

insan ve hayvan biçimine benzer şekillere yer verilmiştir. Mührün sapı gövdeyle birlikte dökülmüş ve sabittir.

Katalog No: 48

Müze Envanter No: 89/172/ Foto No: 48

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.4 cm. / Yükseklik: 2.1 mm./ Ağırlık: 7.3 gr.

Malzeme: Gümüş / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: Elips formdaki tek yüzlü sabit tablalı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak "Bekir Sıdkı 1273 (1856)" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün yüzeyindeki boşluklar stilize edilmiş üç farklı çiçek motifi ve yapraklarla bezenmiştir. Mührün sapı fiyonkların saç örgüsü biçiminde örülmesi ile oluşturulmuş ve tek ip deliklidir.

Katalog No: 49

Müze Envanter No: 90/7/ Foto No: 49

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü/ Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 2 cm. / Uzunluk: 7.5 cm. / Ağırlık: 18.3 gr.

Malzeme: Gümüş / Geliş Tipi: Satın Alma

Tanım: İki yüzlü döner tablalı mühür muhafazası ve kulpu ile birlikte üç bölümden oluşmaktadır. Mührün tablası elips formda olup bir yüzü boş diğer yüzüne ise iki bölüm halinde "Beduh-Derviş Muhyiddin 313(1895-1896)" ibareleri hakkedilmiştir. Mührün alt kısmında küçük bir yere usta imzası sıkıştırılmıştır. Mührün ikinci bölümü yani muhafazası armudi biçimli olup iki yüzünde savatlı gümüş işçiliği ile bezenmiştir. Muhafazanın bir yüzünde tuğra diğer yüzünde ise stilize çiçek ve yapraklardan oluşan bitkisel bir kompozisyon yer almaktadır. Mührün halka ile bağlı kulpu da iki yüzü aynı özellikteki işçilikle süslenmiştir.

Katalog No: 50

Müze Envanter No: 90/3055/ Foto No: 50

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Talik

Çap: 2.1 cm. / Uzunluk: 3.5 cm./ Ağırlık: 12.5 gr.

Malzeme: Fakfon / Geliş Tipi: Hibe ile

Tanım: Üç yüzlü döner tablalı şahıs mührünün tüm yüzleri kazınmıştır. Mührün iki yüzü aynı diğer üçüncü yüzü farklı olarak "Esseyid Mehmed Bin Kazım Lütfu 222 (1808)-Ya el? Hafız Kazım Eminindir 22- Ya el? Nuri Hafız Kazım Eminindir 22" ibareleri hakkedilmiştir. Mührün sap kısmı, altta bitkisel motifler içerisinden volutler yaparak çıkan üstte lale şeklinde birleşen stilize bir sapla tamamlanmıştır. Ortası dikey şeritlerle kesilen sapın üstüne tek ip deliği yerleştirilmiştir.

Katalog No: 51

Müze Envanter No: 2011/53/ Foto No: 51

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.48 cm. / Yükseklik: 2.3 mm./ Ağırlık: 3.9 gr.

Malzeme: Gümüş / Geliş Tipi: Depodan

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak "Esseyid Elhacı Muhammed (1)309 (1891)" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün zemininde solda hakkak imzası görülürken kalan boşluklar stilize çiçek ve yapraklarla bezenmiştir. Mührün tek ip delikli sapı sade ve yukarı doğru incelmektedir.

Katalog No: 52

Müze Envanter No: 2011/54/ Foto No: 52

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Celi Divani

Çap: 1.03 cm. / Yükseklik: 2.2 mm./ Ağırlık: 3.7 gr.

Malzeme: Bronz/ Geliş Tipi: Depodan

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak ortasına "Mustafa 1291/(1875) kenarda ise çerçeve şeklinde Esseyid" ibaresi hakkedilmiştir. Ortaya istif edilen yazının iki yanına karşılıklı simetrik olarak stilize karanfil motifleri işlenmiştir. Mührün yuvarlak tek ip delikli sapı ortada baklava dilimi şeklinde ele alınmıştır.

Katalog No: 53

Müze Envanter No: 2011/233/ Foto No:53

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Celi Divani

Çap: 1.5 cm. / Yükseklik: 2.3 mm./ Ağırlık: 4 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Depodan

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak orta kısma "Mehmed 1305 (1887)" ibaresi hakkedilmiştir. İsimle aynı eksene stilize bir dal motifi yerleştirilmiştir. Mührün tek ip delikli yassı sapı sade ve ovaldir.

Katalog No: 54

Müze Envanter No: 2011/234/ Foto No: 54

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.4 cm. / Yükseklik: 2.5 mm./ Ağırlık: 3.9 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Depodan

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak orta kısma "Seyyid Hamdi 1309 (1891)" ibaresi hakkedilmiştir. Seyyid'le bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmış yazı dışında sadedir. Mührün tek ip delikli yassı sapı sade ve ovaldir.

Katalog No: 55

Müze Envanter No: 2011/235/ Foto No: 55

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.4 cm. / Yükseklik: 2.5 mm./ Ağırlık: 5.7 gr.

Malzeme:Pirinç / Geliş Tipi: Depodan

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak "Hacı Kadın 87" ibaresi hakkedilmiştir. Sade mührün tek ip delikli sapı geometrik bir şekilde tasarlanmıştır.

Katalog No: 56

Müze Envanter No: 2011/236/ Foto No: 56

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.6 cm. / Yükseklik: 2.4 mm./ Ağırlık: 4.4 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Depodan

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak "Emine (1)309 (1891)" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün zemine isimle aynı eksene stilize bir dal motifi işlenmiştir. Mührün tek ip delikli sapı yukarı doğru daralarak örgü şeklinde tasarlanmıştır.

Katalog No: 57

Müze Envanter No: 2011/237/ Foto No: 57

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.4 cm. / Yükseklik: 2.3 mm./ Ağırlık: 3.4 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Depodan

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak "Emin (1)306 (1888)" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün zemine isimle aynı eksene stilize küçük bir dal motifi işlenmiştir. Mührün tek ip delikli sapı ortada baklava dilimi şeklinde tasarlanmıştır.

Katalog No: 58

Müze Envanter No: 2011/238 / **Foto No:** 58

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Sülüs

Çap: 1.5 cm. / Yükseklik: 2.4 mm. / Ağırlık: 3.6 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Depodan

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak "Safi(ye) (1)337 (1918)" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün zemine isimle aynı eksene stilize bir dal motifi işlenmiştir. Mührün tek ip delikli sapı yassı ve sadedir.

Katalog No: 59

Müze Envanter No: 2011/239/ Foto No: 59

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.4 cm. / Yükseklik: 2.2 mm. / Ağırlık: 3.4 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Depodan

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak "İsa Mehmed (1)292 (1875)" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün zeminine isimle aynı eksene ve aralara stilize küçük bir dal motifi yerleştirilmiştir. Mührün sapı üç ip delikli sapı oval şekilde tasarlanmıştır.

Katalog No: 60

Müze Envanter No: 2011/240/ Foto No: 60

Tipi: Şahıs (Zât) Mührü / Yazı Tipi: Ta'lik

Çap: 1.5 cm. / Yükseklik: 2.3 mm. / Ağırlık: 4.4 gr.

Malzeme: Pirinç / Geliş Tipi: Depodan

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü sabit tablalı şahıs mührünün yüzeyinde serbest olarak "Haza Bin İbrahim 28" ibaresi hakkedilmiştir. Mührün zemininde kalan boşluklara stilize küçük dal motifleri yerleştirilmiştir. Mührün üç ip delikli sapı gövdeyle birlikte dökülmüştür.

Değerlendirme

Bu çalışmada, Kayseri Etnoğrafya Müzesi'nde yer alan Osmanlı dönemine ait mühürlerin tümü incelenmiş ve farklı tip ve özellikte fikir verecek 60 örnek bu makaleye alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. İncelenen bu mühürlerin 33'ü şahıs mührü, 19'si resmi kurum ve makam mührü 6'sı da tılsım mührüdür. Mühürler arasında yer alan tek mühür ise tam olarak tanımlanamamıştır. Osmanlı Dönemine ait mühürlerin 44'ünün üzerinde tarih bulunurken 15'inde⁹ ise tarih ibaresi yoktur. Mühür sahibine saygı yada sanatkarın müteviziliğinden sadece 9¹⁰ mühürde hakkak imzası görülmektedir. Osmanlı dönemine ait mühürlerle karşılaştırma yapmak amaçlı Cumhuriyet Dönemine ait tek örnekte çalışmaya dahil edilmiştir.

Maden sanatı içerisinde önemli bir yere sahip olan mühürler resmi (kurum ve makam), şahıs ve tılsımlar olarak başlıca 3 grupta değerlendirilmiştir. Devlet işlerinde kullanılan resmi mühürlere, ait oldukları kurum ve makamların adları ile tarihler yazılmıştır. Resmi mühürler arasında en özellikli örnek yaklaşık 5 cm. çapındaki Osmanlı İmparatorluğu Lağımçı Başısına ait olan mührdür (Kat.No:15). Resmi mührün yüzeyi iki kısma ayrılarak üst kısmı boş bırakılmıştır, mührün bu şekilde yarım basılarak kullanılması Sadrazam ve vezirlere karşı saygı göstermek amacını taşımaktadır (Özbilgen, 1987:10). Resmi makam ve kurum mührüleri arasında Kayseri'nin yanısıra Sivas çevresine ait örneklerde yer almaktadır. Şahsın imzası

⁶Katalog:1,2,3,4,10,11,13,14,16,18,21,22,23,24,25,26,27,32,33,44,48,49,50,51,52,53,54,55,56,57,58,59,60.

⁷ Katalog:5,6,7,8,12,15,,20,28,29,30,31,34,35,36,37,38,39,40,41.

⁸ Katalog:9,19,42,43,45,47.

⁹ Katalog:1,4,7,12,14,17,19,25,26,27,33,39,42,44,46.

¹⁰ Katalog:11,15,23,24,28,30,41,49,51.

yerine kullanılan şahıs (zâti) mühürleri XVIII. yüzyıldan sonra sadece sahibinin ismi şeklinde veya kendi ismi ile birlikte babasının da isminin yazıldığı örneklerdir. Farklı hatlarda özgün bir şekilde istiflenen bu mühürlerin üzerinde tarih ibareleri ile birlikte boşluklar döneme özgü stilize çiçeklerle hareketlendirilmiştir. Şahıs mühürleri diğer gruplar arasında kişinin zevkine ve ekonomisine göre şekillenen ve işçilik olarak en sanatkar olan mühürlerdir. Bu örnekler arasında (Kat.No:10,11,13,16,23,24,32,48,49,50) nolu mühürler, tablalarının üzerindeki küçük stilize yaprak ve çiçekler zengin hatlarla yazılan istifler, sap ve köstek kısımlarındaki bitkisel süslemeleri ile döneme özgü üsluplarla şekillenmiştir. Bazı mühürlerde kişinin adı ile unvanı ve babasının adının yanı sıra çoğunda, künyeyle uyumlu bir dizeye, bir dua veya özlü bir söze de yer verilmiştir. Mühürler arasında kısa bir dua metninin olduğu tek örnek bulunmaktadır (Kat.No:17). Şahıs mühürleri üzerinde ayrıca Esseyid, Seyyid, El-Hac, Hafız gibi ünvanlar yer almaktadır. Bu mühürler içerisinde özellikle çift veya üç yüzlü mühürlerin bir yüzüne kazınan Beduh ibaresi (Kat.No:13,16,19,49) tılsım amaçlı kullanılmıştır. Şahıs mühürleri arasında (Kat.No: 14, 18, 25) üç örnek Müslüman olmayan Osmanlı tebasında bulunan gayri müslimlere ait şahıs mühürleridir. Bu mühürler ya kendi alfabeleriyle ya Osmanlıca olarak yazılmıştır, birlikte çift dilli olarak hakedilmiş örneklerde mevcuttur. Mühür kullanımı azınlıklar tarafından da benimsenip ortak bir kültürü paylaştıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

Mühürler içerisinde önemli bir yere sahip olan tılsımlar, üzerindeki yazılan ve çizilenlerle ifade ettikleri kadar aslında söylemedikleri, gizledikleri kadar özeldirler. İncelenen mühürler arasında yer alan tılsımlar, diğer gruplardaki mühürlere göre boyut olarak daha büyük tutulmuştur. Tılsım mühürler çok farklı şekillerde biçimlenmesine rağmen incelediğimiz örneklerden 5'i daire tek örnek de elips formdadır. 6 adet tılsım mühür üzerine kazılan dualar arasında Ayetel Kürsi, Enbiya Suresi, En'am Suresi, İsmi Azam Duası, Sekine Duası, Beduh'a karşılık gelen sayı vefkleri, rakam vefkleri, Mühr-i Süleyman (Çam, 1993:207-230; Pala, 2006: 524-526), Dört Halife isimleri, Eshab-ı Kehf isimleri, beş kollu yıldız (Lunde, 2009: 44-45) bunlardan bazılarıdır. Hangi istek ve beklentileri karşılamak hangi derde çare aranmak için bu tılsımlar kazınmış tam olarak anlaşılmasa da sayı ve harflerle oluşturulan vefkler mührü kazınan ve kazıyan hakkâk arasında kalan gizli bilimsel bir gerçektir.

Mühürler tip olarak genellikle tek yüzlü sabit veya kırma saplıdır. Döner tablalı çift yüzlü (Kat.No:49) yada üç yüzlü mühürler (Kat.No:10,11,13,16,21,23,24,50) ise yaygın olarak kullanılan diğer tipi oluşturmaktadır. Çift veya üç yüzlü mühürler sahibinin farklı amaçlarda kullanımı için tasarlanmıştır. Bazan bir yüzü boş bırakılmış bazan tüm yüzleri kazınmıştır, bu yüzlerden birinde Beduh kelimesi olmazsa olmazlar arasında yerini almıştır. Diğer bir tip ise yüzük şeklindeki mühürlerdir, farklı alt tiplerde ele alınan bu mühürlerden gümüşten, akik kaşlı sadece üç örnek incelenmiştir. Yüzük mühürlerde kullanılan malzeme ve değerli taşlar kişinin ekonomisi ve sosyal konumuna göre değişmektedir. Mühürlerin baskı yüzleri form itibarı ile elips, daire, kare, dikdörtgen, sekizgen ve beyzi şekillerde ele alınmıştır. Mühürler içerisinde elips form en çok tercih edilirken dikdörtgen form incelenen örnekler arasında en az tercih edilmiştir. Bu mühürler boyut olarak en küçük 1 cm. çapından başlayarak genellikle 1.5-3 cm.olarak değerlendirilmiştir. Mühürler içerisinde en büyük boyut ise tılsım mühürlerde 8.5 cm. kadar çıkmaktadır.

Osmanlı dönemine ait mühürler üzerinde yazı, içeriği ve karakteri ile şüphesiz en önemli unsurdur. Bu mühürlerdeki yazılar; 40'ı ta'lik, 11'i sülüs, 4'ü divani hatla ve diğer örneklerde azınlıkların kendi alfabeleri ile kazınmıştır. Bu mühürleri sahiplerine aitleştiren yazılar kimi zaman mühürlere çerçeve olmuş kimi zamanda farklı istifleri ile bir figür olarak biçimlenmiştir (Kat.No:23). Dönemin en güzel hatları ile küçücük alanlara ters kazınan yazılar istif ve üslupları ile özel bir yere sahipken hakkakların ufacık harflerle küçücük yerlere sıkıştırdıkları imzaları mütevaziliklerinin en güzel göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Mühürler; 21'pirinç, 21'bronz, 10'u gümüş, 2'si bakır, 1'i fakfon gibi maden kullanılırken, kıymetli taşlardan ise 3'ü kantaşı ve 2'si akik malzeme kullanılmıştır. Bu madenler arasında altın olmayıp gümüş-akik veya bronz akik veya kantaşı şeklinde iki malzeme birarada tercih edilerek kullanılmıştır.

Maden ve yarı kıymetli taşlardan yapılan mühürlerde başlıca süsleme unsuru hattır. Hakkaklar aynı zamanda eğitim alınmış iyi birer hattattır. Farklı yazı türleri ile mühürler kazınmıştır, bu mühürlerde figüre rastlanmamıştır. Cumhuriyet Dönemi mühürleri üzerinde en önemli bezeme ise ay-yıldız (Kat.No:29) olarak farklılaşmaktadır. Osmanlı Dönemi mühürlerinde bitkisel süsleme daha çok tercih edilmiş ve bunlar arasında kıvrık dallar, stilize yapraklar, çeşitli karanfil, lale, veya kır çiçekleri (Kat.No:1,13,15,16,25,26,48,51,52,53) ile bezenmiştir. İncelenen mühürler arasında 49 Nolu mühür, gümüş savat işçiliği ile çiçek ve yapraklarla süslenen muhafaza ve kulpu ile diğer mühürlere göre özeldir. Mühürlerde Kat.no:11'de iki yana açılmış yaprak formu ve uç kısımdaki imzası ile süslemede işçilikli önemli diğer örnektir. Maden ve kıymetli taşlardan yapılan mühürlere kullanıldığı alana uygun bir saplar yapılmıştır. Mühürlerin sap kısımları ise işçiliğin arttığı zengin tasarımların yapıldığı bölümlerdir. Lale, stilize bitkisel tasarımlar, delik işi ile şekillenen örnekler, birbirine geçirilerek yapılan kulplar özellikle şahıs mühürlerinde sanat ve estetiğin arttığı görülmektedir. Dönemin üslup özelliklerine göre şekillenen sap kısımları herbirinde farklı tasarımları ile kişinin isteğine göre şekillenmiş ince kuyumculuk örnekleridir (Kat.No:2,10,11,13,17,21,22,23,24,28,32,48,50). Tılsım mühürlerde süslemeye farklı olarak figür, Mühr-ü Süleyman ve çeşitli motiflerin (perde, masa, çizgisel karakterler) girildiği görülmektedir.

Sonuç

Kayseri Etnoğrafya Müzesi'nde bulunan Osmanlı mühürleri konusunda yapılan bu çalışma ile müzenin geniş bir yelpazede zengin bir mühür koleksiyonuna sahip olduğu görülmüştür. Bu koleksiyonda resmi mühürler, makam ve kurum mühürleri, şahıs mühürleri ve tılsım mühürleri Osmanlı mühürleri arasında yer alan başlıca gruplardır. Mühürler gümüş, pirinç, bronz, akik, kantaşı gibi kıymetli taşların üzerine hakkedilmiş birbirinden sanatsal değere sahip özel örneklerden oluşmaktadır. Buradan 60 örnek seçilerek, üç grupta ele alınan mühürler maden işçiliği ile özellikle sanat tarihi metodolojisine göre değerlendirilmeye çalışılmıştır. Kayseri Etnoğrafya Müzesi'nde incelenen mühürlerin çoğunun sağlam olup iyi korunmuş olması önemlidir.

Her biri bir usta elinden bir defalığına çıkan mühürler, tek olma özelliği ile nadir eserlerdir. Sanat açısından o dönemde etkili olan üsluplar mühürler üzerindeki yazı karakterlerini, istifini ve bezemede uygulanan çeşitli kompozisyonları şekillendiren önemli ayrıntılardır. Küçük bir alanda ustanın basit aletlerle sanatını konuşturduğu mühürler, aynı zamanda toplumun gelenek ve göreneklerinin simgelerle yansıtıldığı, sahibinin kişiliğini, inancını ve ekonomisinin birer göstergesi olarak zengin bir çerçevede incelenmesi gereken eserlerdir. Özellikle tılsımlar bu konuda üzerindeki semboller ve gizemli şifreleri ile bilimsel anlamda yoruma daha çok açıktır. Osmanlı mühürlerinin de diğer sanat dallarında olduğu gibi İslam felsefesine uygun olarak biçimlendiği görülmektedir. Tılsımlarda bile semboller ne olursa olsun genel karakter dini öğelerle sağlanmaya çalışılmış, bunlar dua ve ayetlerle desteklenmiştir. Osmanlı tarihini, kültürel değerlerini tarihi bir belge olarak hala saklayan mühürler, dönemin sanat ve estetiğini, zerafetini ve işçiliğinin ne denli incelikli olduğunun göstergeleridir. Mahir ellerde sanata dönüşen mühürler ve mühürcülük sanatı 1928'lere kadar önemini sürdürmüş sonrada diğer sanat dallarında olduğu gibi yok olup gitmiştir. Günümüzde mühür kullanımı hala devam etsede mühürlerde eski işçilik, estetik ve sanattan söz etmek neredeyse imkansızdır.

KAYNAKÇA

- ACAR Şinasi (1996), "Mühürçülük Sanatı ve Mühürçüler", Antik Dekor, S.37, İstanbul, s.94-100.
- BERK Süleyman (2003), "Osmanlı Tılsım Mühürleri", **P Sanat, Kültür, Antika Dergisi**, S.29, İstanbul, s.22-31.
- BOHAK Gideon, "Eskiçağ Tılsım Taşları ve Muskalarında Sanat ve Güç", **P Sanat, Kültür, Antika Dergisi**, S.29, İstanbul, s.8-15.
- ÇAM Nusret (1993), "Türk ve İslam Sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mühr-i Süleyman)", Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı, Konya, s.207-230.
- ÇİFTÇİ Halit Ahmet (2011), Dinlerde Vefkler, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri ABD., Dinler Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- DEVELİOĞLU Ferit (1998), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara.
- EGEMEN ENGİN Fatma (1994), Mühür ve Mühürçülük Sanatımız (Üzerine Derlemeler), İstanbul.
- ERKANAL Armağan (1993), Anadolu'da Bulunan Suriye Kökenli Mühürler ve Mühür Baskıları, TTK., Ankara.
- ERKANAL Armağan (1997), "Mühür" Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, C.2, İstanbul, s.1314-1317.
- FIANDRA Enrica (2003), "Mühürler, Kil Mühür Baskıları" Arkeo Atlas, S.2, İstanbul, s.32-34.
- HAMMER Joseph von-Purgstall (Çev. Ümit Öztürk) (1999), Osmanlı Mühürleri, İstanbul.
- HÜR Ayşe (1994), "Mühürçülük-Bizans Dönemi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.6, İstanbul, s.16-17.
- İŞBİLİR Aydın Berna (2007), Kimlik Belirleyici Tasarımlar, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar ABD., Resim İş Eğitimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- KAHRAMAN Seyit Ali-DAĞLI Yücel (2003), Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul, 1.Cilt-2.Kitap, İstanbul.
- KUŞOĞLU M. Zeki (1983), "Hâk Sanatında Mühür", İlgi, S.36, İstanbul, s.32-35.
- KUŞOĞLU M. Zeki (1994), "Mühür", Dünkü Sanatımız-Kültürümüz, İstanbul, Ötügen Yayınları, s.23-27.
- KUŞOĞLU M. Zeki (1994), "Mühürçülük-Osmanlı Dönemi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.6, İstanbul, s.17-18.
- KUŞOĞLU M. Zeki (2009), Tarihın Görgü Şahitleri Osmanlı Mühürleri, İstanbul.
- KÜRKMAN Garo (2010), Osmanlı Gümüş Damgaları, İstanbul.
- KÜTÜKOĞLU Mübahat (2006), "Osmanlı'da Mühür", TDV. İslam Ansiklopedisi C.31, İstanbul, s.530-531.
- LUNDE Paul (ED.) (Çev. Duygu Akın) (2009), İşaretler Semboller Kodlar Gizli Diller Şifreler Kitabı, Çin.
- MASARACI Yasemin (2004), "İnanç Dünyamızın Gizemli Objeleri (2), Tılsımlı Mühürler- Şifa Tasları", Collection, S.17, İstanbul, s.48-51.
- MASARACI Yasemin (2005), "Mühr-i Zaman" Collection, S.18, İstanbul, s.24-26.
- ÖLÇER C. (1997), "Mühür-Osmanlı Mühürçülüğü" Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, C.2, İstanbul, s.1317-1318.
- ÖNAL Mehmet (2006), Zeugma Mühür Baskılarında Krallar, İmparatorlar, İmparatoriçeler, Filozoflar ve Semboller, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi ABD., Arkeoloji Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- ÖZBİLGEN Erol (1987), "Osmanlı Kültüründe Mühür ve Mühürçülük Sanatı", Antika, S.31, İstanbul, s.6-28.
- PALA, İskender (2006), "Mühr-i Süleyman" TDV. İslam Ansiklopedisi, C.31, İstanbul, s.524-526.
- PERK Haluk (2003), "Simgelerin Dili ve Tılsımlar", Art Decor, S.118, İstanbul, s.132-135.
- PERK Haluk (2010), Osmanlı Tılsım Mühürleri Haluk Perk Koleksiyonu, İstanbul.
- PERK Haluk-BERK Süleyman (2001), "Osmanlı Dünyasının Siyasal, Sosyal ve Ticari İlişkilerinin Bir Aynası Olarak Mühür ve Mühür Sanatı", Art Decor, Sayı: 100, İstanbul, s. 134-142.
- RADO Şevket (1986), "Mühürler ve Kazıcılar", Türkiyemiz, Yıl:16, S.50, İstanbul, Ekim, s.1-4.
- TUNÇ Semra -YENİTERZİ Emine (2013), "Osmanlı Mühür Sanatı ve Klasik Türk Şiirinde Mühür", Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 Winter, Ankara, p.2633-2650.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı (1940), "Osmanlı Devleti Zamanında Kullanılmış Olan Bazı Mühürler Hakkında Bir Tektik", Belleten, C.4, Sayı:16, Ankara, s.495-544.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı (1959), Topkapı Sarayı Müzesinde Mühürler Seksiyonu Rehberi, Şehir Matbaası, İstanbul.
- ÜLKER Muammer (1986), "Mühürler" Antika The Turkish Journal of Collectable Art, S.2/18, İstanbul, s.6-19.2

Not: Bu çalışmada Ayşe TALİ'ye, gerekli izin ve yardımları için müze personellerinden Arkeolog Sezai ARIK'a ve Müze Araştırmacısı Hamdi OKTAY'a teşekkür ederim.

EKLER

Foto No:1

Foto No:2

Foto No:3

Foto No:4

Foto No:5

Foto No:6

Foto No:7

Foto No:8

Foto No:9

Foto No:10

Foto No:11

Foto No:12

Foto No:13

Foto No:14

Foto No:15

Foto No:16

Foto No:17

Foto No:18

Foto No:19

Foto No:20

Foto No:21

Foto No:22

Foto No:23

Foto No:24

Foto No:25

Foto No:28

Foto No:29

Foto No:30

Foto No: 26

Foto No: 27

Foto No: 33

Foto No:31

Foto No:32

Foto No:34

Foto No:35

Foto No:36

Foto No: 37

Foto No: 38

Foto No: 39

Foto No: 40

Foto No: 41

Foto No: 42

Foto No: 43

Foto No:44

Foto No:45

Foto No: 46

Foto No:47

Foto No:51

Foto No:48

Foto No:49

Foto No:50

Foto No:52

Foto No:53

Foto No:54

Foto No:55

Foto No:56

Foto No:57

Foto No:58

Foto No:59

Foto No:60